

ZALAI MÚZEUM

Nemzeti Kulturális Alap

24

2019

ZALAEGERSZEG

Közlemények Zala Megye Múzeumaiból
Mitteilungen der Museen des Komitates Zala
Publications of the museums of Zala Country

Sorozatszerkesztő: KAJÁN IMRE

Szerkesztőbizottság: KAJÁN IMRE, KOSTYÁL LÁSZLÓ, BÉRES KATALIN,
HAVASI BÁLINT, SIMMER LÍVIA, SZÁRAZ CSILLA

Kötetszerkesztő:
EKE ISTÁN, SZABÓ TÍMEA, VARJU ANDRÁS

Lektorok:
VÖRÖS ISTVÁN, KOSTYÁL LÁSZLÓ

Angol nyelvi fordítás:
NAGY VERONIKA, KISS NÓRA, KELÉNYI BORBÁLA, P. BARNA JUDIT

Angol nyelvi lektor:
BUDAI TIBOR

Nyomdai előkészítés, borítótér:
CSÁSZÁR RENÁTA

Nyomdai kivitelezés:
ELANDERS HUNGARY KFT., ZALALÖVŐ

A kiadvány megjelenését támogatta:

SALLA KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNY

Kiadja:

Göcseji Múzeum
H-8900 Zalaegerszeg, Batthyány u. 2.
Telefon: 36 (92) 314-537
E-mail: muzeum@zmmi.hu

Felelős kiadó: Kaján Imre

HU-ISSN 0238-5139

TARTALOMJEGYZÉK

KAJÁN IMRE	Előszó	7
------------	--------------	---

I. TANULMÁNYOK:

Régészet

P. BARNA JUDIT – EKE ISTVÁN – PETHE MIHÁLY – PÁSZTOR EMÍLIA – STIBRÁNYI MÁTÉ – NAGY LÁSZLÓ – MÉSZÁROS JÁNOS – T. BIRÓ KATALIN – TOKAI ZITA MÁRIA:	
---	--

Észrevételek a neolitikus körárok kutatásának módszereihez: a roncsolásmentes vizsgálatok lehetőségei és korlátai Ligetfalva-Gesztényési-dűlő lelőhely kutatásának tükrében <i>Remarks on the Research Methods of the Neolithic Circular Enclosures: Possibilities and Limitations of Non-Invasive Investigations in the Light of the Research of the Ligetfalva-Gesztényési-dűlő site.</i>	11
---	----

TÓTH ENDRE:	Eredeti vagy hamis? A zalaegerszeg-kaszaházi ókeresztény jellegű mécses és társai <i>Original or False? - The Early Christian church candle and its associates from Zalaegerszeg-Kaszaháza</i>	27
-------------	---	----

VÁNDOR LÁSZLÓ:	Az egervári 15. század végi castellum (Egervári László építkezéseinek kérdéséhez) <i>The Castellum of Egervár in the 15th century - (to the question of László Egervári's construction works)</i>	39
----------------	---	----

Archeozoológia

BÁRÁNY ANNAMÁRIA:	Zalavár állatsont anyagában előforduló sertésállkapocs-eltávolítás lehetséges okai <i>Possible causes of a pig mandible lesion in the animal bone material of Zalavár/Mosaburg site</i>	47
-------------------	--	----

Történettudomány

BILKEI IRÉN:	Nádasdy Tamás zalai kapcsolatrendszere <i>The Social Network of Tamás Nádasdy.</i>	63
--------------	---	----

SIMON BEÁTA:	Egy Zala megyei 18. századi köznemesi magánkönyvtár Forintos Ádám mihályfai könyvtára, 1781 <i>Chapters from the history of 18th century gentry private libraries of Zala county based on inheritance documentations - Adam Forintos's library, Mihályfa, 1781.</i>	73
--------------	--	----

BEKŐ TAMÁS:	Deák Ferenc kirablása a levéltári források tükrében <i>Robbery of Ferenc Deák in the light of archival sources</i>	99
-------------	---	----

MEGYERI ANNA:	„A Szalay és Dankovits asztalosáru-gyár” története a megalakítástól az államosításig (1918-1950) <i>The story of the „Szalay and Dankovits” joiner-shop factory from establishment until the its confiscation by the communist state (1918-1950).</i>	115
---------------	--	-----

ISKI SZILVIA:	Keszthelyi nyarak anno, avagy hogyan került krokodilus a Balatonba <i>Keszthely Summers or how a crocodile came to Balaton</i>	139
MIKÓ-BARÁTH FRANCISKA:	„A holnap asszonyai” A kanizsai hölgyek karitatív tevékenysége az első világháború alatt <i>„The women of tomorrow” The charitable activity of the ladies of Kanizsa during the First World War</i>	157
KARDOS LAURA:	„A magyar életnek új hajlékai” A keszthelyi ONCSA-házak <i>„New shelter of Hungarian Life” ONCSA Homes in Keszthely</i>	169
LATORCAI CSABA:	A Mindszenty-kutatás kérdései és esetleges új irányai <i>Questions and possible new directions of Mindszenty-research.</i>	185
CSEH VALENTIN:	A Légioltalmi Liga Zalaegerszegen <i>Air Defence League in Zalaegerszeg</i>	189
PERNECZKY LÁSZLÓ:	A hiányzó láncszem – Adalékok a Gellért-hegyi Szabadságszobor történetéhez <i>The Missing Link - Additions to the History of the Statue of Liberty on Gellert Hill.</i>	203

Néprajz

GYANÓ SZILVIA:	Kisasszony napja(i) Kiskanizsán. Adalékok Zala megye népi vallásosságához <i>Little Saint Mary's Day(s) in Kiskanizsa. Additions to the folk religion of Zala County</i>	211
KISS NÓRA	„Krisztus se evett kopasz asztalról, neki is megterítették.” Zalai és somogyi szöttek lakástextíliák <i>„Not even Christ ate from a bare table, it was spread for him.” Homespun textiles from Zala and Somogy county”</i>	229

Művészettörténet

KOSTYÁL LÁSZLÓ:	Stróbl Alajos művészetének recepciótörténete <i>Reception History of Alajos Stróbl's Art</i>	251
-----------------	---	-----

II. GYŰJTEMÉNYEK:

BEKŐ TAMÁS:	A Balatoni Múzeum lepkegyűjteménye <i>The butterfly collection of the Balatoni Museum</i>	267
KOSTYÁL LÁSZLÓ:	Pataky Andor Juhász c. szobra <i>The statue, The shepherd by Pataky Andor</i>	275
MARX MÁRIA:	Dr. Szentmihályi Imre hagyatéka a Göcseji Múzeumban <i>Dr. Imre Szentmihályi's heritage in the Göcseji Museum</i>	281
HAÁSZ GABRIELLA:	Gyűjtemények a Balaton-kultusz jegyében. 120 éves a keszthelyi Balatoni Múzeum <i>Collections in terms of Balaton cult. The Balaton Museum of Keszthely is 120 years old</i>	285

III. MŰHELY:

HORVÁTH IMRE – LEBÁR DÁVID:

Egy Schunda cimbalom restaurálása	
<i>Restoration of József Schunda's dulcimer</i>	301

CSERHALMI HENRIETTE:

Könyv és papírrestaurálás a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban 1988 - 2018	
<i>Book and paper restoration at Deák Ferenc County Library 1988 - 2018.</i>	317

LEHMANN ÁGNES:

Barlang építés papírmásé technikával	
<i>Cave construction using papier-mâché technique</i>	327

IV. RÉGÉSZETI KUTATÁSOK:

Zala megyében végzett régészeti kutatások jelentései 2017 - 2018	333
--	-----

V. RECENZÍÓK:

MÜLLER RÓBERT:

Könyvismertetés	
Szántó Endre: Egy fürdőváros születése. Hévíz története. 1. kötet.	
A kezdetektől 1819-ig, gróf Festetics György haláláig.	349

MÜLLER RÓBERT:

Opponensi vélemény	
Vida Tivadar: A sztyeppei, a bizánci és Meroving birodalmak között, kulturális változások a Kárpát-medence nyugati felén a 6-7. században című, az MTA doktora fokozat elnyerésére benyújtott disszertációjáról	355

III. Műhely

Cserhalmi Henriette

Könyv és papírrestaurálás a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban 1988 - 2018

Az emberiség mindig is vágyott a hibás dolgok javítására és ez alól a papírból készült dokumentumok sem voltak kivételek. Az értelmező kéziszótár szerint restaurál az, aki megrongálódott műalkotást, régiséget helyreállít. A restaurátor műtárgyak restaurálásával hivatásszerűen foglalkozik. A könyv és papírrestaurátor helyreállító kezeléseket, műveleteket alkalmaz, hogy a bekövetkezett káros hatásokat megszüntesse, a tönkrement lapokat stabilizálja, elvégezze a hiányok, megrongálódott részek kiegészítését kijavítását, valamint a meggyengült könyv vagy újságlapok megerősítését. Maga a restaurátor szakma több ágazatot foglal magában. Köztük a könyvek restaurálása elég fiatal ágazatnak számít. Tömeges tervszerű restaurálásról az etikai szabályok lefektetése mellett csak az 1930-as évektől beszélhetünk, amikor az első restaurátor központot felállították Rómában, amit Alfonsó Gallo-ról neveztek el. Itt nem csak restaurálás folyt, hanem a restaurálással kapcsolatos kutatások is. Az 1940 és 1960 közötti években Európa nagy régi könyvállománnyal rendelkező könyvtáraiban sorban nyíltak meg a restaurátor műhelyek. A papírok savtartalmával és az általuk okozott károsodásokkal Amerikában kezdtek foglalkozni az ötvenes években. 1966-ban hatalmas árvíz árasztotta el Firenzét, felbecsülhetetlen károkat okozva a műtárgyakban, könyvtári és levéltári állományban. Olyan nagymértékű volt a kár, hogy a helyreállításához nemzetközi összefogásra volt szükség. Ez a hatalmas munka lehetővé tette a különböző kutatások összehasonlítását és nagy lökést adott az egyre modernebb technikák elterjedéséhez. Először kellett egyedi dokumentumok helyett teljes állományok védelmét és mentését megtervezni, megszervezni és ezzel lerakni az alapjait a levéltárak és

könyvtárak új szemléletű állományvédelmi módszertanának. Az 1960-as évek végére láthatóvá vált, hogy a facsiszolat tartalmú papírra nyomtatott könyvek és újságok egyre savasabbakká és törékenyebbé váltak, megmentésükre már kevés idő áll rendelkezésre. Ha a papír savtartalma eléri a kritikus szintet, a folyamat megállíthatatlan a dokumentum végérvényesen elveszik.

Magyarországon a hatvanas évek elején alapították az Országos Széchényi Könyvtár restaurátor műhelyét. 1972-től megindultak a kutatások, 1974-től főiskolai tárgyrestaurátor képzés keretében papír és bőrrestaurátor szakirány indult, majd 1980-ban létrejött a felsőfokú papírrestaurátor szakképzés szint. Az Országos Széchényi Könyvtárban 1981. szeptemberében kezdődött meg a kizárólag papír- és könyvrestaurálásra való rendszeres oktatás (szakképzés). Az OSZK restaurátor műhelyei vezetőinek (Beöthy né Kozocsa Ildikó és Kastaly Beatrix) szervezésében és irányításával, a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola és az Országos Széchényi Könyvtár adottságait és lehetőségeit kihasználva, megindították a közösen folytatott képzést. 1991-től már önállóan, a Könyvtárban indult meg az oktatás. Időtartama három év volt, 1120-1150 órában a Restauráló osztály szervezésében, az OSZK Könyvtári Intézet Oktatási osztálya égisze alatt. A szakmai gyakorlati órákat változatlanul zömében az OSZK restauráló és kötészeti műhelyeiben tartották.

Ennek a szakképzésnek köszönhetően 1988-tól Zalaegerszegen is megindulhatott a restaurálás a megyei könyvtárban. Első lépésként a helyismereti kollégákkal felmérésre került a muzeális állomány, valamint azoknak a dokumentumoknak az állapota, amelyek

bár besorolásuk szerint nem tartoztak a muzeális állományba, de helyi történeti kutatások alapjait jelentették és ez által fontos részeit képezték a helyi gyűjteménynek. Az elsődleges irányt behatárolta a Nemzeti Kulturális Alap évente meghirdetett pályázata, melyet muzeális könyvek restaurálására írtak ki.

A könyvtár muzeális és régi könyv állománya alapjainak lerakását a könyvtár alapításával tehetjük egy időre. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 2024/13/1952. számú határozata a könyvtárügy fejlesztéséről szól. Az utasítás értelmében meg kellett teremteni az állami könyvtárak egységes rendszerét, létre kellett hozni minden megyében egy központi könyvtárat, amely közművelődési és hálózat-központi feladatokat látott el. Így alakult meg 1952 októberében Zalaegerszegen a megyei könyvtár. Az induló állományt az államosított és Zalaegerszegre szállított zalabéri báró Guttmann család kb. 3000 kötetes könyvtára illetve a zalaszentgróti kaszinó könyvtárának egy része adta. 1954-ben sok értékes könyv érkezett az Országos Széchényi Könyvtár könyvelosztójából, amely nagy mennyiségű régi könyvet tartalmazott a nemzeti tulajdonba került állományokból. A minisztertanácsi határozat rendelkezett a meglévő könyvanyag nyilvántartásba vételéről, megoldva a kezdeti állományvédelem alapvető követelményeit. Az állomány további gyarapodásának nagy lökést adott Fülöp István, aki 1953-tól vezette a megyei könyvtárat. A zalai helytörténeti kutatás jelentős személyisége volt, szenvedélyes gyűjtő. Vezetése alatt kezdett a könyvtár szellemi műhellyé válni. Megteremtette a könyvtár muzeális gyűjteményének alapjait, amely a későbbi gyarapítóknak köszönhetően a magyar és egyetemes művelődéstörténet számos ritkaságával rendelkezik. Fülöp István vezetői munkája mellett kiemelt fontosságú feladatának érezte a helyismereti anyag gyűjtését. A helyismereti részleg feladata a Zala megyére vonatkozó irodalom gyűjtése, feldolgozása. A helyismereti könyvtárosok végzik a kurrens könyvállomány és folyóiratok analitikus feltárását. Folyamatosan ellenőrzik az állomány állapotát, a szükséges kötetéseket és restaurálásokat is elvéggeztetik. A hatvanas években az állomány gyarapítására gyűjtőmozgalom indult. Kérték az olvasókat, hogy a régi házak padlásáról, pincéjéből előkerülő könyveket, újságokat ne dobják el, hanem ajánlják fel a megyei könyvtárnak, ha lehet ingyen, de akár megvételre is. 1966-ban a felhívásnak köszönhetően

több mint ötven értékes régi könyv került a könyvtár birtokába. A gyűjtés folyamatosan zajlott. Manapság egy-egy kötetet hagyatékokból, ajándékozás útján gyarapszik a régi könyvállomány.

Az 1988-ban elindult restaurálási munka első szakaszát a helyismereti gyűjtemény még feltáratlan, hagyatékok útján ajándékba kapott 54 dokumentumból álló csomagja alkotta. A helyreállítás folyamán a papírrestaurátor szakma legfontosabb etikai szabályait kellett alkalmazni. A könyv- és papírrestaurátor minden olyan dokumentum restaurálásával foglalkozik, amelynek alapja pergamen vagy papír. De foglalkoznia kell fa, bőr, textília, és sok más anyaggal is, melyek előfordulhatnak pl. egy könyv kötésén. Az egyik legfontosabb alapelv a korhűség, vagyis a mű eredetiségének szigorú megtartása. Ezért a restaurátornak tisztában kell lennie, hogy mely korokban milyen papírt, milyen stílusú díszítést használtak, ismernie kell a történelmi korok kötésfajtáit, a használt anyagokat. A másik fontos előírás a visszafordíthatóság elve. Ez azt jelenti, hogy a restaurátornak olyan anyagokat kell használnia a javításhoz és megerősítéshez, amelyek bármikor eltávolíthatóak. A kézzel merített papírok javítására a restaurátor általában egy árnyalattal eltérő színű, de hasonló jellegű papírt használ, hogy a csalás látszatát is elkerülje. Félreérthetetlené kell tennie, hogy a könyvön mi az eredeti és mi a pótlás. A könyvben talált kézzel írt bejegyzéseket mindig meg kell őrizni, hiszen ezeket nem lehet pótolni. Az 54 dokumentum java kötetlen jellegű papírborítójú könyvekből állt, némely még felvágatlan állapotban gyenge fűzéssel. Ez a jellegű olcsó kiadást jelentette, a vevő vásárlás után általában elvitte a könyvkötőhöz és a családi könyvgyűjtemény stílusát követve, kötötte be. A legnagyobb problémát az elkoszolódás jelentette a tárolásból és kötetlenségéből adódóan. A lapokat megvizsgálva enyhén és erősen savas állapotot találtam. A felvágatlan könyvek lapjait felvágtam, puha szőrű ecsettel portalánítottam. Az átvizsgálás során talált tintával történt beírásokat megvizsgáltam és ahol szükséges volt, ott 10%-os Regnal oldattal a beírást fixáltam, nehogy a nedves eljárás, során a tinta elfusson, a beírás megsemmisüljön. A lapjaira szedett könyveket váltott melegvízes áztatással kimostam, majd 0,2%-os kalcium-hidroxiddal semlegesítettem. Szitán kiterítve szárítottam, majd prés alatt a lapokat kisimítottam. A szakadásokat japán fátolypapírral

javítottam, a hiányokat az eredeti papírvastagságnak megfelelő japánpapírral pótoltam. Újrafűzés után a könyvek „egészvászonn” kötést kaptak és savmentes papírból borítóvédőt hajtogattam, amire a könyvtári jelzetet is fel lehetett ragasztani anélkül, hogy a kötést rongáltuk és elcsúfítottuk volna.

A restaurált könyvek néhány érdekes darabja:

- Magyar nép múltja és jelene 1898
- Gróf Gvadányi József: Világ közönséges története. 1811
- Énekes könyv Istentiszteletre. 1853
- Koráts Zoltán: Somogy megye népessége a XVII-XVIII. század fordulóján
- Lévy István: Magyar – Görög szótár. 1887
- A Kaposvári Magyar Királyi Állami Főgimnázium emlékkönyve. 1812-1912
- Dr. Prohászka Lajos: Az oktatás elmélete. 1937
- József Ákos: Kotorékvadászat. 1943
- Baán Kálmán: Magyar genealógiai és heraldikai forrásmunkák. 1932
- Magyarország 1849-ben és 1866 után. 1869
- Szarvasi Margit: Magánkönyvtáraink a XVIII. Században. 1939
- Zala Vármegyei Évkönyv a millenniumra. 1896
- Magyarország emléknapjai. 1882

Miközben a könyvtár restaurálásra váró állományának feltárása és rendbetétele zajlott, a munkák közepette a Göcseji Múzeumból megkeresés érkezett.

Összefoglaló a Göcseji Múzeum iskolatörténeti gyűjteményének restaurálásáról

A zalaegerszegi Göcseji Múzeum 1994-ben segítségért fordult könyvtárunkhoz. Áttekintve iskolatörténeti gyűjteményüket számos dokumentumról derült ki, hogy már elodázhatatlan az állagmegóvásuk. A vizsgálatok 79 dokumentumnál tártak fel beavatkozásra váró állapotromlást. Mivel intézményünk saját állományának rendbetétele is folyamatos munkát igényelt, így csak évi két-három dokumentum rendbetételét vállalhattuk fel. Gyakran lassította a folyamatot, hogy a múzeum éppen aktuális kiállítására készülő sürgős „postamunkája” úgymond „beelőzött”. Így előfordult olyan év, hogy a tervezett munka szünetelt. 2010-ben az utolsó könyv elkészültekor, befejezettnek nyilváníthattuk a projektet. A restauráláshoz szüksé-

ges anyagokat, mint alkohol, ragasztó, javításra japánpapír, borítóvászonn a múzeum biztosította, a szakmunkát pedig jószomszédi szolgálatként segítségként adta a megyei könyvtár.

A munkavégzés sorrendjét az áttekintés után felmért állapot határozta meg. A dokumentumok többségét papírborítású tankönyvek és tanulást elősegítő kiadványok adták. Ezeknél jellemző volt a borító koszosodása, elrongyolódása, gyakori volt a vízfolt és a tárolásból adódóan (padlás, pince) megjelenő penész és sárfoltok. A teljes állomány laponkénti portalanítása volt az első lépés. Bár a pH vizsgálatoknál nem minden dokumentum igényelte a savtalanítást, mégis úgy döntöttem, hogy ezt a folyamatot mindig elvégzem, hisz nem valószínű, hogy lesz alkalom még egyszer az állagmegóvásra. A semlegesítést nedves tisztítás előzte meg, az enyhén lúgos tartományt pedig kalcium-hidroxidos oldattal állítottam be. A fellelt, de már általában nem aktív penészfoltokat alkoholban oldott timollal kezeltem. A nagyobb védelem érdekében a papírborítású dokumentumok többsége keménytáblás vászonborítást kapott, amire az eredeti címlap került. A javításokhoz, erősítésekhez lúgosra puffertolt japán papírt használtam.

A munkám során gyakran belelapoztam, egy-egy könyvbe, iratba. Sokan nem is tudják, milyen értékes művek, alusszák több-százéves álmukat az ódon raktár falai között. Mindenkinek, akik szeretnek jókat mosolyogni, olvasásra ajánlom Guttenberger Pál 1885-ben kiadott Iskolai képek a jövő századból című munkáját. Bár talán furcsa, hogy a készítő mond köszönetet de örülök, hogy hozzám került ez a munka, végig nagyon szerettem, változatos és rendkívül érdekes volt. Érdemes összefoglalóként felsorolni a gyűjtemény legérdekesebb dokumentumait.

- Kalendárium. 1844
- Hármaskis tükör
- A szerjfa és selyembogár neveléséről való oktatás
- Réztolli Mihály: Tanügyi tárczák. Zalaegerszeg. 1901
- Természetrész felsőbb leányiskolák első osztálya számára
- Nagymagyarorszáért! Legszebb hazafias költemények gyűjteménye. Debrecen. 1926

- Elemi földrajz a Zalavármegyei elemi népiskolák 3-ik oszt. Számára. 1899
- Bábaképző tanfolyam oklevele. 1911
- Zala vármegye térképe
- Pósa Lajos Hazafias versek
- Iskolai atlasz. Márki-Kogutowicz. 1910
- Zászlónk diáknaptár. 1911-12
- A Zalaegerszegi Központi Elemi Iskola iktatókönyve. 1896
- Zalavármegye rövid földrajza
- Bizonyítvány magán cipészipari szakiskola. 1923
- Zalaegerszeg város III. ifjúsági előadás: Julius Caesar. 1902
- Pais Dezső szépírás dolgozata
- Pais Dezső bizonyítványa elemi népiskola. 1896
- Betűtábla szemléltetőeszköz
- Laky Anna ceruzarajza. 1899
- Nyugta orgonálási díjról. 1890
- Betűvetés hangutánzó ABC Kath.elemi iskolák számára
- Guttenberger Pál: Iskolai képek a jövő századból. 1895
- Természettudományi szemléltetőeszköz papírdobozban

A Nemzeti Kulturális Alap Pályázatai 1997 - 2015

A Nemzeti Kulturális Alap által kiírt állományvédelmi pályázaton a megyei könyvtár első ízben, 1997-ben indult sikeresen és attól kezdve évente 8-10 muzeális értékű dokumentum helyreállítása történt meg. Az állomány, mind állapotában, mind kötés szempontjából, nagyon vegyes képet mutatott. A restaurálásra kerülő könyvek mind egyedi példányok, a kötés a fűzés a borító egyedi külsőt kölcsönöznek a műnek. A munka mindig a feltérképezéssel és dokumentálással kezdődött. Ha az állapotromlás miatt a könyvtest teljes megbontást igényel, legfontosabb előírás, hogy javítás után minden eredeti anyag előzők, bőr vagy vászonborítás, festett papírborító visszakerüljön megőrizve ezzel a kötéstörténeti sajátosságokat. A munka folyamán a papír esetleges savasságát semlegesíteni kellett, a gyűrődéseket ki kellett simítani, a szennyeződések, amit lehetett manuálisan el kellett távolítani. A vízfoltokat, régi ragasztó maradványokat

forró vizes áztatással el kellett tüntetni. A szakadásokat meg kellett ragasztani, a könyvtestet az eredeti technika szerint újra kellett fűzni majd újrakötni.

A gyűjtemény legrégebbi és egyik legértékesebb darabja: Paraphrases Erasmi Roterodami in omnes epistolas Pauli apostoli germanas. Coloniae Eucharij Ceruicorni 1522

Erasmus a XVI. század leghíresebb és legnagyobb humanistája. Tudós, filológus, rendkívül termékeny és mindig elegáns író, nagyszerű latin stilszta, finom, szellemes, sokoldalú műveltségű ember. Termékenysége és sokoldalúsága bámulatos; alig van korának olyan tudománya, amelyben ne alkotott volna maradandót. Erasmus 1522-ben kiadott parafrázisait V. Károly császárnak ajánlotta. L. Valla bibliakritikáját követve 1515–1516-ban Frobenius nyomdájában elkészítette az Új Szövetség tudományosan átdolgozott kiadását. Rájött, hogy a Szentháromságról szóló egyik mondatot János Apostol I. levelében az eredeti kéziratok nem tartalmazzák, tehát későbbi betoldás. Ezzel politikai – társadalmi erők mozgatója lett; Luther ugyanis ennek alapján fordította le a Bibliát. Ugyanakkor a későbbiek folyamán mind a pápa, mind Luther pártjában fenyegetést látott a lelkiismereti szabadság ellen, ezért a két szembenálló fél egyaránt eretnek kiáltotta ki.

Restaurálására a 2002. évi NKA pályázat megnyerését követően 2003-ban került sor. A kötet állapotfelmérése során erősen rongálódott „vaknyomásos” bőrkötést találtam. A levelek száma 77 ív, a papír merített rongypapír, a belső lapok vízfoltosak, rovar-rá-gottak, az előzők gyenge erősen rovar-rágott, oromszegő maradványt csak lábnál találtam. A kötés fatáblás vaknyomásos bőrkötés, az íveket valódi három bordára fűzték. A vizsgálatok során keményítő és enyv ragasztó használatát állapítottam meg. Az eredeti kötésen a táblákat a nyomok alapján csatok fogták össze, de ezek az idő során elvesztek. Helyreállítás során a kötetet szétbontottam, mivel a fűzés meggyengült, több helyen elszakadt a lapok egymáshoz rögzítése bizonytalanná vált. A lapokat portalanítottam, az előzőken talált beírást 10%-os Regnal oldattal fixáltam. A nedves tisztítás kézzel váltott csapvízben való áztatással történt. Kalcium-hidroxidos oldattal semlegesítettem és szitán, levegőn szárítottam. A megszáradt lapokat prés alatt simítottam. Az erősen meggyengült előzőklapokat

metil cellulózzal utánervezttem. Az egész kötetet átjáró rovar-rágások miatt keletkezett hiányokat japán fátolpapírral fedtem el. Javítás után az íveket újrapréseltem és fűzőállvány segítségével erősítettem egymáshoz az eredetivel megegyező valódi három bordára varrva. A gerincet híg enyvvel lekentem, a kötetet száradás után fakalapáccsal óvatosan gömbölyítettem. A talált oromszegő maradványt megvizsgálva nyersszínű kenderfonállal, kézzel varrott oromszegőt kellett újravarnom. Újrakötés előtt az eredeti borító restaurálása következett. A hiányos sérült bőrt szárazon óvatosan lefejttem a fatáblákról. Mindkét tábla sérült volt a sarkokon a lekopott bőr alól kiütközött vékony fa több helyen lepattant. A helyreállításhoz segítséget a Göcseji Múzeumtól kértem, Horváth Imre farestaurátor állította helyre a fatáblákat. A lefejtett bőrt portalanítottam, likkerrel tisztítottam. Bőrápoló likker recept: 400 ml desztillált víz, 40g zsíralkoholszulfát, 10g lanolin (gyapjúzsír), 30g pataolaj, 3g nipagin kevés alkoholban oldva. Ebben a sorrendben vízfürdön kell összelegeitni, használat előtt felrázandó. A likker a száraz bőrt tisztítja, puhítja. Az eredeti bőr a rovaroknak és a több-százéves használatnak köszönhetően erősen hiányos volt. Ezért úgy döntöttem, hogy új bőrborítást készítek, és arra dolgozom vissza az eredeti bőrt. Finom kecskebőrt megfestettem az eredeti színhez hasonlóra, majd lehető legvékonyabbra elvékonyítottam. Az összeállt könyvtestre először az új bőrt húztam vissza, a bordákat egy éjszakára lekötöttem. Száradás után ütöttem be a széleket majd a folymatot megismételve az eredeti bőr került a helyére. A bordákat szintén egy éjszakára lekötöttem. A széleket beütöttem, a gömbölyű sarkokat kidolgoztam. Az előzékek beragasztása után 24 órán keresztül súlyok alatt száradt a kész könyv. A bőrt pataolajból és méhviaszból készült finom bőrpasztával átkentem. Végül egyedi védődobozt készítettem és így helyeztük el a páncélszekrényben.

A Nemzeti Kulturális Alap pályázatainak köszönhetően több mint száz muzeális értékű dokumentum restaurálása történt meg. Ezek legérdekesebb darabjai:

- Soyida. To men paron biblion soyida. Odie syntaxa menoi toyto andres sothoi Basileae. 1544
- Weber, Johann Adams: Speculum humanae sires discursus curiosi et fructuosus de iis... Vienne, 1577
- Szent Biblia. Az Egész Keresztysenben bevött Régi Deák Betüböl Magyarra fordította a

Jesus-alatt Vitézkedő Társaság-béli Nagy-Szombati Káldi György Pap. Béchben. 1626

- Teutschmut, Cristian: Der franczösische Attila, Ludovicus XIV. und dessen Aller... 1690
- Homann, Johannis Baptist: [Atlasz] 33 selectarum tabularum. 1637
- La bella Francese ossia memorie, ed Madamiqella di Florengis tomo primo. Venesia, 1771
- Csapó József: Uj füves és magyar kert... Pozsony, Landerer Mihály 1775
- Magyar, Tót és deák beszélgetések. Selmezbánya, 1795
- Hufeland Kristóf Vilmos: Az emberi élet meghosszabításának mestersége. Pesten 1799
- Háiszler György: Orvosi munkája. Második darab. 1802
- Radákovits György: A király tanácsadója megmagyarázza a népnek az új törvényeket. Buda. 1848
- Losonczy: Hármis kis tükör. 1846

Újságmentő program 2005 - 2018

A könyvek restaurálása közben egyre égetőbb problémát jelentett a védett napilap állomány megmentése. A helyi történeti kutatások miatt igénybevételek rendkívül megnőtt. Mindez egy olyan állományban, melyet érhetően a legrosszabb minőségű papírra nyomtattak, mivel feladatukat egy nap alatt betöltötték, vagyis egyszeri használatra szánták. A 19. század fordulópontot jelentett a nyomdászat, a könyvkiadás és az újságkiadás területén. Az ipari forradalom kezdetével nagyot változott a nyomtatott papírgyártás is. Inentől már nagyüzemi könyvnyomtatásról beszélünk. A hatalmas igények kielégítésére már nem rongyból és lenből, hanem facsiszolatból kezdték el gyártani a papírt. Az eljárás lényegében ugyanaz maradt, azzal a különbséggel, hogy ebben az esetben a cellulóz rostokról nem választották el a lignint, amelyet szerves, savas jellegű vegyületek alkotnak. A legkorábbi napilapokat facsiszolatból készült papírra nyomtatták melynek nagyon alacsony a szilárdsága, könnyen, szakad, hamar savasodik, és emiatt beszárgul, törékenyen válik, és idővel elporlad. Ez a fajta papír könnyen málik, ami felületének bizonyos elhomályosodásával is járhat. Az állomány nagyságát tekintve a restaurátor versenyt fut az idővel. Még az előtt kell megmenteni a dokumentumokat, mielőtt kifogyva az időből végleg

elveszik az állomány. A környezet felől a papírt érő fizikai, kémiai és biológiai hatások olyan változásokat idéznek elő, amelyek általában csökkentik a könyvtári anyag stabilitását. Nagyon fontos ennek az állománynak a digitalizálása, így a restaurálást követően a fizikai igénybevétel kiküszöbölhető.

A zalai sajtó történetéről a 19. század második felétől beszélhetünk. Ez időben nehéz volt lapot indítani Magyarországon. Először is engedély kellett a Helytartótanáctól, magas kauciót kellett letenni, politikai lapról álmodni sem lehetett. A megye városainak helyzetét nézve Zalaegerszegnél Nagykanizsa földrajzilag jobb helyen feküdt, kereskedelmi központ volt, a város élénk gazdasági életet élt, ami maga után hozta a kulturális szükségleteket is, így a sajtó iránti igényt is. Nagykanizsán Wajdits János könyvkötő és könyvkereskedő vette az első nyomdagépet. Kezdetben hívatásos újságírók sem voltak, tanárok, ügyvédek és más értelmiségiek írták a cikkeket. Az első hosszabb ideig, 11 évig megjelenő általános lap 1861 júliusában jelent meg Nagykanizsán „Zala-Somogyi Közlöny” néven. Megszűnése csupán névváltoztatás miatt történt ebből a lapból született a „Zalai Közlöny” mely 1945-ig, élt. 1861 és 1890 között Zala megyében 46 újság jelent meg. Ezek közül több olyan van, amely egyetlen számot ért meg, 16 olyan lap, amely csak egy évet élt, 14 újságnak pedig nem sikerült a három évet túlélnie. Zalaegerszegen Nagykanizsához képest 20 évvel később indult az első sajtó, 1882-ben Zalamegye címmel. 1899-ben újabb hetilap indult „Zalavármegyei Hírlap” címen, de ez az újság három év múlva beolvadt a „Zalamegye” újságba. A városnak mégis két lapja lett. A „Magyar Paizs” első száma 1900. okt. 4-én jelent meg. A szerkesztő saját maga ad magyarázatot a lap kissé különös elnevezésére: „Hogy minden esetleges és esetlen megjegyzésnek előre útját vágjam, megjegyzem, hogy a paizs hadi szerszám ugyan, de csak védő eszköz és nem támadó fegyver. Ilyen a „Magyar Paizs” is.” Szerkesztője Borbély György volt. Egerszegen a „Zalamegye” című hetilap munkatársa 1896-99-ig. A négy év után azonban úgy gondolta, saját lapot kell alapítania. Meg is tette „Magyar Paizs” néven, s aztán 18 éven keresztül életben is tartotta. Egymaga végezte a szerkesztést, az újságírást, ő volt a tulajdonos, a kiadó, de az előfizetők gyűjtését, és az összes adminisztrációt

is elvégezte. Kiapadhatatlan energiájú ember volt. Az első világháború után jelentős változások történnek, nagy múltú lapok szűntek meg. Ekkor indult Zalaegerszegen a „Zalamegyei Újság”, egy politikai napilap, mely fennállása alatt a legnagyobb terjedelemben megjelenő napilap volt Zalaegerszegen. Konzervatív, keresztény szellemű újság volt, melyet Pehm József plébános is támogatott. Ekkor vált általánossá, hogy az újságok hetente 6-szor jelenjenek meg, azaz igazi napilappá váltak. Most már a korábbi gyakorlat, hogy tanárok, ügyvédek írják a cikkeket nem volt tartható, hívatásos újságírók jelentek meg. Ebben az ún. keresztény kurzusban, a korábbi liberális hangvétel eltűnik, egy baloldali orgánus sem maradt meg. De a szélsőjobbot sem tűrik, 1937-ben a „Nemzeti Harc” c. nyilas újságot Kanizsán betiltják. A Magyar Élet Pártja azonban bevett jobboldali párt volt, így zavartalanul működött a „Zalai Magyar Élet” (1940-től), melyet majd a szélsőjobb, a nyilas párt fog betiltani 1944-ben. Ugyanúgy, mint a másik zalaegerszegi napilapot, a „Zalamegyei Újságot”, s helyette elindítják a „Zalai Összetartást” 1944 novemberében. A lap azért lett mára értékes, mert közgyűjteményben csak egyetlen példány található belőle, nálunk, a megyei könyvtárban. A háború után városi és pártlapok működtek, majd a pártok megszüntetésével a mind jobban erősödő kommunista párt 1950-ben a „Zalát” választotta saját orgánusnak. A szerkesztőséget Nagykanizsáról Zalaegerszegre helyezték, s 1956-ig ezen a néven, azóta pedig „Zalai Hírlapként” ez a hivatalos lap.

A Nemzeti Kulturális Alap pályázatainak köszönhetően 2005-től újságmentő program indult könyvtárunkban. Első szakaszában 2005 és 2012 között megújult a „Magyar Paizs” folyóirat 14 évfolyama 1900–1917-ig bezárólag.

Magyar Paizs (1900-1917)

Zalaegerszeg. Megjelenik: hetente egyszer. Szerk. és kiad: Borbély György

Zala megye és Zalaegerszeg város történetében egyaránt kuriózumnak számít a Borbély György nevével fémjelzett 1900 és 1917 között működő lap. Borbély György Erdélyből került Zalaegerszegre és lett a főgimnázium tanára. Fontos pozíciót töltött be a város kulturális életének megszervezésében, nem utolsósorban a „Magyar Paizs” című lap elindításával. A helytörténeti kutatás számára

rengeteg, sok esetben másutt fel nem lelhető adattal szolgál a közgyűjteményekben mindössze három példányban fennmaradt kiadvány. A korszakból a „Magyar Paizson” kívül nincs másik sajtótermék, mely Zalaegerszeg város történetének vizsgálatához ilyen sokrétű segítséget nyújthatna.

A restaurálás okaként vissza kell lépünk a papírgyártás történetéhez. A 19. század közepéig általában kézzel merített rongypapírt készítettek, enyvezéshez állati enyvvet használtak. A gyártás végén semleges kémhatás körüli papír keletkezett. A 19. század elejétől a megnövekedett igények miatt elindult a gépi papírgyártás, ahol enyvező anyagként fenyőgyantát és alumínium-szulfátot használtak. Így a papír, a megszületése pillanatában már savas kémhatású volt. A papír vízben való áztatása sokat javíthat az állapoton, de tartós semlegesség csak kémiai úton, vegyszeres eljárással érhető el. Ennek a semlegesítési eljárásnak kellett alávetni a könyvtárban található „Magyar Paizs” újság minden lapját. A restaurálás kezdetén láthatóan többször átkötött kötetekkel találkoztam, amelyekből a meggyengült fűzés miatt lapok váltak el a könyvtesttől. Az első kötés valószínű a 60-as évek elején történhetett. Befűrészelt ragasztókötetet alkalmaztak, ami a kötés erősségét, mint később kiderült nem javította, viszont feleslegesen roncsolta a papírt. Később javításként lengyel varrást alkalmaztak, ami a további szétesést egy kis időre megállította. Sajnos minden beavatkozás során a körbevágták könyvtesteket, ami sok helyen még a sorok végét is feltálalta, így az olvashatóság minőségét erősen csökkentette. Régi, korszerűtlen javítópapírt használtak, úgynevezett flórposta papírt, ami maga is savas kémhatású volt. A legjellemzőbb sérülések a következők voltak: Nedvességtől származó vízfoltok, a kiszakadt lapokon szakadások és hiányok keletkeztek, a lapszélek szinte mindenhol sérültek, szakadások, gyűrődések jelentek meg lábnál és a lapok többsége elrongyolódott. A lapokat először portalánítottam, majd váltott melegvizes mosással eltávolítottam a szennyeződések és vízfoltokat. Ezzel a folyamattal tulajdonképpen egy előzetes savtalanítás is végbement, mivel az áztatások során sok savmaradék távozott a papírból. Szítán kitevítve szárítottam a lapokat. A magnézium-bikarbonátos semlegesítés csak folyamatosan működő szellőző berendezéssel ellátott teremben végezhető el. Mivel ez

nem állt rendelkezésre, a szabadban állítottam fel az ideiglenes műhelyt. A 7 perces bemelegítéssel kezdődött a semlegesítés folyamata. Öt liter vegyszert mértem az áztató edénybe, ahol egyszerre 12 lapot kezeltem. Az oldat pH értékét folyamatosan ellenőriztem lakmuszpapír segítségével. A vegyszeres folyadékból való kiemelés után a maradék oldatot lecsepegtettem, majd egyenként vizes öblítés következett. Az öblítésnek gyorsan, 3 másodperc alatt végbe kellett mennie. A folyamat szítán szárítással fejeződött be.

Semlegesítés kémiai folyamata

$\text{Mg}(\text{HCO}_3)_2$ magnézium – bikarbonát 0,2%

$\text{Mg}(\text{HCO}_3)_2 + \text{CO}_2 = \text{MgCO}_3 + 2\text{CO}_2$

Később a kénsavval semleges szulfátot képez

$\text{MgCO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{MgSO}_4 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$

Száradás után a lapok javítása következett: szinte kivétel nélkül minden lapon volt szakadás, gyakori volt a hiány, néha a lapok több darabra estek. Lúgosra pufferolt japánpapírt használtam a szakadások javításához. Japán fátolpapírral pótoltam az elvesztett hiányzó részeket. Prés alatt egy teljes éjszakán át simítottam a lapokat, majd sorba rendezés után ragasztókötéssel rögzítettem egymáshoz őket. Lengyelvarrással erősítettem az összefűzést. A könyvtestek előzéket és oromszegőt kaptak, majd a könyvtábla, gerinclemez és könyvkötő vázson megszabása után maga a kötés folyamata zajlott le. Bár az eredeti kötésnél egy kötetben belül három évfolyam volt egybefűzve, a könnyebb kezelhetőségért, én az évenkénti összekötésre tértem át. A félvázson-kötést a tartósság miatt egészvázson-kötésre cseréltem. Megtehettem, mert az eredeti kötés nem tartalmazott megtartandó kötéstörténeti elemet. Előre egységes kinézetű címkéket nyomtattam, és ragasztottam. Védőtököket hajtogattam és a köteteket védőtökökbe helyeztem. Elöl a borítóval azonos feliratot kaptak. Így kerültek elhelyezésre a helyismereti gyűjteménybe.

A „Magyar Paizs” újsággal nem fejeződött be az újságmentő program, további Zala megyében megjelenő újságok következtek. Mivel a műhely idővel beköltözött a Deák téri épületbe, új semlegesítési eljárást kellett alkalmaznom, ami bár ugyan olyan biztonságú semlegesítést biztosított, de a restaurálás idejét jóval meghosszabbította.

A megyei könyvtár restaurált és restaurálásra váró hírlapállománya:

- Zala 1876-tól (több kiadótól)
- Zalamegye 1884; 1892; 1894; 1895; 1898; 1901; 1903; 1910
- Zalavármegyei Hírlap 1901
- Zalai Közlöny 1922 – 1932
- Zalavármegye 1922 – 1931
- Zalamegyei Újság 1931– 1944
- Zalai Hírlap 1956 decemberétől -1960

Az újságok közül több évfolyamot szalaggal átkötött mappákban tároltak, de a kötött kötetek is igen rossz állapotban voltak. A régi kötések oly mértékben elrongyolódtak, hogy kivétel nélkül minden kötetet lapokra bontottam. Ezt az állapottól függetlenül is megtettem volna, mivel leggyakrabban félévente egybekötött, nagyméretű, nehezen kezelhető köteteket találtam. Az újságlapoknak mind a savasságuk, mind az állapotuk széles skálán mozgott. Portalanítás és nedves tisztítás után semlegesítés, szárítás majd prés alatti simítás következett. Javítás után havonkénti kötést alkalmaztam. Az évfolyamok külön savmentes levéltári dobozokba helyezve kerültek vissza az állományba.

Zalai Összetartás 1944 – 1945

A zalai sajtótörténet egyik érdekessége a sokáig elveszettnek hitt „Zalai Összetartás” napilap. Sok másik újsághoz hasonlóan szalaggal átkötött mappában tárolták. Hányatott sorsához képest állapota meglepően jó volt, ami valószínűleg annak köszönhető, hogy a háborús helyzet ellenére jó minőségű és napilapoknál szokatlanul vastagabb papírra nyomtatták.

Zalai Összetartás (1944 -1945)

Zalaegerszeg. Politikai napilap. Megjelenik hetente hatszor.

Fel. Szerkesztő: Pesthy Pál, Csordás János.

A 2. világháború frontvonala 1944 végén elérte Zala megyét is. Az egyetlen rendszeresen megjelenő sajtótermék a nyilas tulajdonú „Zalai Összetartás” volt. A lapot áthatotta a német csodafegyverbe és a végső győzelembe vetett hit. A cikkek inkább propaganda célokra voltak alkalmasak.

Pesthy Pál Budapesten 1888. január. 14.-én született, tanár, író, újságíró. 1925-ben a csehszlovák biztonsági szervek nyomására el kellett hagynia Pozsonyt. Zalaegerszegen a „Zalamegyei

Újság” munkatársa lett. 1930-ban - Mindszenty (Pehm) Józseffel történt nézeteltérése miatt - meg kellett válnia a laptól. 1940-ig „szellemi szabadfoglalkozású”, ekkor készítette el Zalaegerszeg városismertető kézikönyvét. 1940-től a „Zalai Magyar Élet”, majd 1944 novemberétől a „Zalai Összetartás” szerkesztője. A nyilas laptól - orvosi bizonyítvánnyal - 1945 februárjában szabadult meg. 1945 áprilisában letartóztatták, majd kiengedték. Májusban internálták, de a népbíróóság felmentette. Októberben ismét letartóztatták. A Népbíróóságok Országos Tanácsa 1946-ban kétévi börtönre ítélte. 1947-ben szabadult. 1957-ben kegyelmet kapott, de állandó munkát nem. Dolgozott a megyei levéltárnak, a Göcseji Múzeumnak; írt verseket, színdarabokat. Baleset következtében hunyt el 1969. június 14-én. Zalaegerszegen van eltemetve.

A hírlap restaurálásánál a megszokott fázisokat alkalmaztam.

A szükséges kezelés meghatározása

Tisztítás, fertőtlenítés

Savtartalom közömbösítése

Javítás

Kötés

A lapokat átvizsgáltam, puha ecsettel egyenként portalanítottam és a valószínűleg padláson történt tárolás miatt keletkezett szennyeződések nagy részét szikével mechanikusan eltávolítottam. Megvizsgáltam a lapok savtartalmát brómkrezol-zöld indikátorral. A szétbontásnál talált lapmaradványra cseppentve az indikátort az sárga színűre változott, így megállapítottam hogy a papír pH-ja 3,8 és 5,4 között van. A semlegesítési eljárás előtt váltott meleg csapvízben áztattam a lapokat, amely egyben tisztítást és előzetes semlegesítést is jelentett. A papírban létrejövő „sav” eredete és milyensége nem határozható meg egyértelműen, lehetnek szervetlen és szerves savak is, amelyek együttesen roncsolják a papírt. Semlegesítéskor fontos szempont, hogy a későbbiekben képződő savakkal szemben is létrejöjjön az ellenálló képesség. A savtalanító szernek erősen lúgosnak kell lennie, hogy az erős savval semleges só képződjék, és a feleslegben maradt lúg könnyen semlegesíthető legyen. A felhasznált anyagoknak nem szabad károsítania a papírt és az ember számára sem lehet veszélyes. Én az egyik legrégebbi és legáltalánosabban elterjedt eljárást, a kalcium

hidroxidos eljárást alkalmaztam. Kalcium-hidroxidos semlegesítés zárt térben is elvégezhető, az egészségre nem ártalmas. Kalcium-hidroxidot kalcium-oxid vízben oldásával készítünk. Ez a folyamat népiesen mondva tulajdonképpen az oltott mészkészítése. Égetett meszet oldunk vízben és oltott meszet kapunk. A kalcium-hidroxidos oldatban áztatott lapokat levegőn szárítottam, ahol a levegő szén-dioxid tartalmával semleges karbonát keletkezett a papírban. Később a levegő kénsav tartalma semleges szulfidot eredményez, így védve a papírt az újbóli elsavasodástól.

A semlegesítés kémiai folyamata

Ca(OH)_2 kalcium – hidroxid 0,2%

$\text{CaO} + \text{H}_2\text{O} = \text{Ca(OH)}_2$

$\text{Ca(OH)}_2 + \text{CO}_2 = \text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ (elpárolog)

$\text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{CaSO}_4 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$

A nedves kezelések sorozatának befejezése a szárítás. A mi műhelyünk a szitára kiterített levegőn való lassú szárítást tette lehetővé. Száradás után az újságlapokat sorba rendeztem és enyhe présnyomással kisi-

mítottam a lapokat. A javítás következett. A szakadásokat a szakadás nyomán keletkezett és egymásba illő rostrészek összeillesztésével javítottam, megerősítésként előre összelaminált lúgosra puffertolt japánpapír fólia együttesnek, meleg hatására végbemenő papírba-olvadásával (elektromos páka segítségével) biztosítottam. Japán papírral pótoltam az elveszett hiányzó részeket. Javítás után újra préseltem majd ragasztókötéssel és lengyelvarrással rögzítettem egymáshoz a lapokat. Előzékelés majd egészvászon kötés következett. A könnyebb kezelhetőségért a két évfolyamot külön kötetbe kötöttem. A már kész kötetek egyedi címkét kaptak. A „Zalai Összetartás” újság egyedi és nagyon értékes, ezért önálló védődobozt készítettem a páncélszekrényben való tároláshoz.

Végéhez értem a harminc éves restaurálási munka áttekintését. Nagyon szép és tartalmas évek voltak és még remélem, folytatódik a történet, mert rengeteg megmentendő könyv, újság várakozik a megújulás reményével.

Irodalom

KISS Gábor, SEBESTYÉNNÉ HORVÁTH Margit (szerk.) 2012. A Deák Ferenc Megyei Könyvtár és a megyei könyvtárellátás története 1950–2010. Zalaegerszeg.

KISS Gábor (szerk.) 2002. A letétládától az internetig... 50 éves a Deák Ferenc Megyei Könyvtár. Zalaegerszeg.

CSÁSZÁR Renáta 2002. A zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár helyismereti részlege. Zalaegerszeg.

GYENES Imre: Kis zalai sajtótörténet. In: Deák-kert. Irodalmi–kulturális portál. <http://deakkert.dfmvk.hu/hu/helytortenet/kis-zalai-sajtotortenet>

KASTALY Beatrix 1972. A hírlap-restaurálás néhány kérdése, különös tekintettel az Országos Széchényi Könyvtár állományára. In.: Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve.

KASTALY Beatrix 2000. Szükségszerű változások az állományvédelemben. In.: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2000. április. Bp.

CSISZÁR Ágnes 1995. Századok öröksége – Régi könyvek, könyvritkaságok a zalaegerszegi Deák Ferenc Könyvtár gyűjteményéből. Zalaegerszeg-Lendva.

Book and paper restoration at Deák Ferenc County Library 1988 - 2018

The Deák Ferenc County Library has been continuously restoring the library stock for 30 years, since 1988. The first phase of the work was the restoration of 54 documents from the local history collection. These were mostly works dating back to the 19th and early 20th centuries. Most of the 54 documents consisted of unbound paperback books, some with a weak binding still uncut. This was an insignificant low-cost edition, usually taken by the buyer to the bookbinder after purchase and bound in the style of the family book collection. The biggest problem was the impurities due to unknown storage and unbundling.

In 1994, the restoration of the Göcsej Museum's school history collection began. Preliminary investigations revealed a total of 79 documents in the collection which were awaiting intervention. The majority of the papers were in the form of paper-covered textbooks and learning aids. These were characterized by dirt and deterioration of the cover, frequent water stains and mould and mud spots resulting from storage (attic, cellar).

The county library successfully applied for a tender of the National Cultural Fund for restoration and conservation in 1997, and since then, 8 to 10 valuable documents of the museum have been restored annually. More than a hundred documents of museum value have been restored thanks to NKA tenders. Thanks to the competition tender, in 2003 we restored the oldest and most valuable piece of the collection: Pallas phrases *Erasmii Roterdama in omnes epistolas Pauli apostoli germanas. Coloniae Eucharj Ceruicorni 1522.*

Thanks to the tenders of the National Cultural Fund, a library rescue program was launched in our library in 2005. In its first phase, between 2005 and 2012, the 14 volumes of the Hungarian Paizs magazine were renewed until 1900-1917. Subsequently, the Zala, Zala County, Zala County newspaper, Zala Gazette, Zala County newspaper, and Zala Hírlap were restored. One of the curiosities of the newspaper rescue program was the long-lost Zala Solidarity 1944-1945 saving his issues of the year.

Translated by Veronika Nagy